

MANKót a műteremlakásoknak!

Műteremhelyzet – ma

CSORDÁS LAJOS

A művészvagon körébe tartozó műteremlakások bérlőkijelölési rendszerét négy évvel ezelőtt változtatta meg a 43/2012 (XI. 29.) EMMI rendelet. A jogot a Magyar Alkotóművészeti Közalapítványtól utódszervezete, a Magyar Alkotóművészeti Nonprofit Kft. (MANK) örökölte meg, és fokozatosan vezeti be az új szisztémát, melyben egyebek mellett nem osztanak már örökbérletet.

Felére csökkent az állomány

Folyamatosan zsugorodott a rendszerváltás után az úgynevezett „művészvagonhoz” tartozó műtermes bérlakásállomány. Húsz év alatt körülbelül a felére. Sok művész ugyanis a lakásprivatizáció idején megvehette a bérleményét, amely így kikerült a művészszervezet jogköre alól. Pontos számot nem tudunk, de körülbelül 400 műterem maradt a rendszerben a 2000-es évek végére az akkori nyilatkozatok szerint.

Nemcsak a csökkenés volt azonban probléma, de az elosztási rendszerben is akadtak reformra szoruló visszásságok. Mivel a bérleti jogot életre szólóan adták, előfordult, hogy hosszú éveken át nem folyt a műteremlakásban alkotómunka, mert például a meghalt művész után már csak az özvegy lakta az ingatlant, s ez a joga élethosszig fennállt. Leleplező riportok

írdtak a bérleti jog fű alatti kijátszásáról, a kiutalás körüli mutyikról és a műteremlakások rossz állapotáról is. Volt min változtatni.

A rendszer reformjának igénye már a 2010-es kormányváltás előtt is felmerült. Hiller István kulturálisministersége idején az volt az elképzelés, hogy létrehoznak egy művészeti köztestületet (lényegében egy művészeti akadémiát), s az veszi majd át a műtermek gondját, meg nyilván pénzt is kap ehhez. Jött azonban a válság, pénz nem jutott, és végül a terv nem valósult meg.

Végül a 2010-ben hatalomba lépő új kormány reformálta meg a műteremelosztás rendszerét. Igaz, nem úgy, ahogy azt korábban Hillerék tervezték. Sem a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületéből (MAOE), sem a bérlőkijelölési jogokat gyakorló Magyar Alkotóművészeti Közalapítványból (MAK) nem lett művészeti akadémia. Az utóbbi 2011-ben közhasznú nonprofit kft.-vé vált, és így jött létre a bérlőkijelölési jog mai gyakorlója, a MANK. A 2012-es rendelet ezzel párhuzamosan megszüntette az örökbérlet rendszerét. Aki nyer, három évre megkaphatja a meghirdetett műtermet, s további két évig használhatja azt, ha teljesíti a feltételeket – melyeknek egyike az, hogy művészi terméséből évente egy alkotást átad a MANK tulajdonába, s azt a MANK valamelyik hazai kortárs gyűjteményben helyezi el. Ez lényegében követelménye a Magyar Mecénás Programnak (MMP), amelyhez a pályázónak kötelezően csatlakoznia kell akár egyénileg, akár automatikusan valamely más művészszervezet tagjaként. Az öt

Régi Művésztelep,
Szentendre, Bogdányi utca 51.

év lejárta utána a művész még további két ciklusra nyerhet bérlői jogot ugyanabba az ingatlanba, újabb sikeres pályázatokkal.

A nyertes kiválasztásában a MANK-ot egy hétagú műteremlakás-bizottság segíti, melyben ott ül a Magyar Művészeti Akadémia, a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete és az Emberi Erőforrások Minisztériuma, valamint az éppen illetékes önkormányzat képviselője. Ők tesznek javaslatot a bérlő személyére, amit a MANK főigazgatója hagy jóvá. Fellebbezni a döntés ellen nem lehet.

Nem határozzák meg, ki a művész

Vajon a változással minden rendeződött a műteremlakások körül? Dehogy. Továbbra is maradtak a rendszerben átláthatatlan elemek. Nem publikus például a nyertesek névsora. Hogy miért nem, arra a MANK illetékesétől, Soós Ildikó művészeti főtanácsadótól kaptunk választ: a bérlők nevének közlése személyes adatnak minősül, ezért nem nyilvános. A nevek és a műteremlakások címeinek együttes közléséből kiderülne ugyanis az érintettek lakó-, illetve tartózkodási helye.

Nem világos a szempontrendszer sem, amely alapján a műteremlakásokat odaítélik. Elvileg jogszabály határozza meg, hogy csak képző-, ipar- és fotóművész jelölhető ki bérlőnek. Ellenben a MANK-nak és ezen belül az Alkotóművészeti Műteremlakás Bizottságnak nem kell meghatároznia, hogy ki a művész (ahogy más alkotóművészeti szervezetnél sincs ezzel kapcsolatban egységes szempont, 1990 előtt azt tekintették művésznak, akinek e területen diplomája van). Azt viszont vizsgálnia kell, és mint említettük, feltételként is szabja, hogy a pályázó a Magyar Mecénás Programba regisztrálva legyen. Így a műteremhez

jutásban elsődleges feltétellé végül is az lépett elő, hogy a pályázó MMP tag-e. Tag pedig lehet olyan is, aki nem tartozik a programba automatikusan tagságot adó valamely alkotóművészeti egyesületbe (például a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületébe), hanem egyénileg regisztrál, ajánlást mutatva be két alkotóművésztől. Jelenleg 3539 egyesületeken kívüli regisztráltja van az MMP-nek.

A következő esetből nyilvánvaló az is, hogy a műterembizottságnál nem mindig a képzőművészeti teljesítmény esik latba a döntéshozatalkor. Felkerestünk néhány közmúltban megpályázott műtermet. Ellátogattunk például a XIII. kerületbe, a Máglya közti híres művészkolóniára, ahol tavaly két megürült műteremlakást hirdetett meg a MANK. Mint megtudtuk, az egyiket, a 2015-ben elhunyt Vecsési Sándor festőművész egykori bérleményét egy idős filmrendező kapta meg, akinek képzőművészeti alkotótevékenysége nem ismert. A MANK-tól azt a magyarázatot kaptuk, hogy „szociális jellegű döntést” hoztak, és ezt meg is lehet érteni, de nem egészen. Például, hogy miért volt jogosult pályázni? A válasz: mert csatlakozott a Magyar Mecénás Programhoz, és egyébként alkotóművész.

A pontos szám: 344

Ha nem is vált minden világossá, azt legalább már elég tisztán látjuk, hogy hány műteremlakás is van jelenleg a rendszerben. Ez sem volt mindig így. A MANK javára legyen mondva: riportunkhoz segítséget nyújtottak abban, hogy korrekt adatokat kapjunk. Így pontos számot írhatunk: jelenleg a MANK bérlőkijelölési jogával érintett műteremlakások száma mintegy 344, ebből budapesti 216, vidéki 128. Bár az átvételkor nem kaptak korrekt listát, Soós Ildikó szerint a műteremlakások száma nem csökkent 2014 óta, amikortól a nonprofit kft. felel a rendszerért. A jog ugyan ma is megengedné az értékesítést, ám az eladások továbbra is – ahogy már a korábbi években is – be vannak fagyasztva a „művészvagyton” védelme érdekében.

Régi Művésztelep,
Szentendre, Bogdányi utca 51.

Matiszlovics Tibor, a MANK szolgáltatási igazgatója elmondta, negyven lakás állt üresen, amikor 2014-ben átvették a felügyeleti jogot. Ezt a negyven lakást pályáztatták meg először az új feltételekkel, és azóta is folyamatosan hirdetik meg az évente megürülő, körülbelül húsz ingatlant, így fokozatosan vezetik be az új rendszert.

Az eltelt két év alatt 30 műteremlakás bérlőjét jelölte ki a MANK. Az érdeklődés nagy, de a pályázók száma változó, néhánytól akár a negyven-ötvenig. Attól függ, milyen állapotú műtermet kínálnak. A budapesti műteremlakásokra nagyságrendekkel több pályázat érkezik, mint a vidékiekre, átlagosan 20–25, bár olykor előfordul, hogy csak egy-kettő. Vidéki lakások esetében a jelentkezők száma átlagosan öt alatt volt. Megesett, hogy csak egy pályázó volt, néhány vidéki lakásra pedig egyetlen pályázat sem érkezett. Vannak tehát sikertelenül pályáztatott műtermek, 2014 óta 16 ilyen volt. A lakások leromlott állapota miatt nincs rájuk jelentkező, ami nem jelenti azt, hogy használhatatlanok, de mindenképpen felújításra szorulnak.

Műteremlakások,
Budapest, XI., Bartók Béla út

A teljesen alkalmatlan lakások száma Soós Ildikó szerint igen kicsi. Egerben található például két olyan műteremlakás, amelynek az állapota nem teszi lehe-

tővé a pályáztatást, a helyi önkormányzat nyilatkozata szerint nem használhatók. És ezeken kívül is van még néhány, de számuk elenyésző. Másfelől viszont igaz, hogy majdnem mindegyik műteremlakásra ráférne a felújítás, közölték a MANK munkatársai.

Felújítási alap a cél

További gondokat okoz a jogok széttagoltsága. Míg a bérlőkijelölést a MANK végezheti, a tulajdonjog a települési önkormányzaté. Lényegében ez a magyarázata annak, hogy ki miért nem fordít a lakásokra. Az államnak (vagyis szervezetének, a MANK-nak) nincs lehetősége önkormányzati tulajdonra áldozni. A tulajdonos települések, kerületek pedig nem szívesen fordítanak olyan lakásokra, amelyek fölött nem ők rendelkeznek. Csak olyan fejlesztést végeznek el, ami a lakástörvény által előírt komfortot, például egy cirkó beépítését célozza.

A MANK kezelésében lévő műteremházak, művésztelpek ugyanakkor az utóbbi években példásan megújultak: a szentendrei régi művésztelep, a szigligeti és a zsenyei alkotóház, a hódmezővásárhelyi kollektív műterem, a mártélyi és a galyatetői alkotóház. Mivel állami kézben vannak, így az állam könnyebben támogatta a felújításukat. Sőt, helyreállításuk és felújításuk a kulturális kormányzat kiemelt célja volt.

Szerettünk volna az önkormányzati tulajdonosi körből is pozitív példáról beszámolni, legalább egy önkormányzatot megemlíteni,

amely jelentősebb összeget fordítva felújította a „művészvagonhoz” tartozó műteremlakásait, de a MANK-nál nem tudtak mondani ilyet.

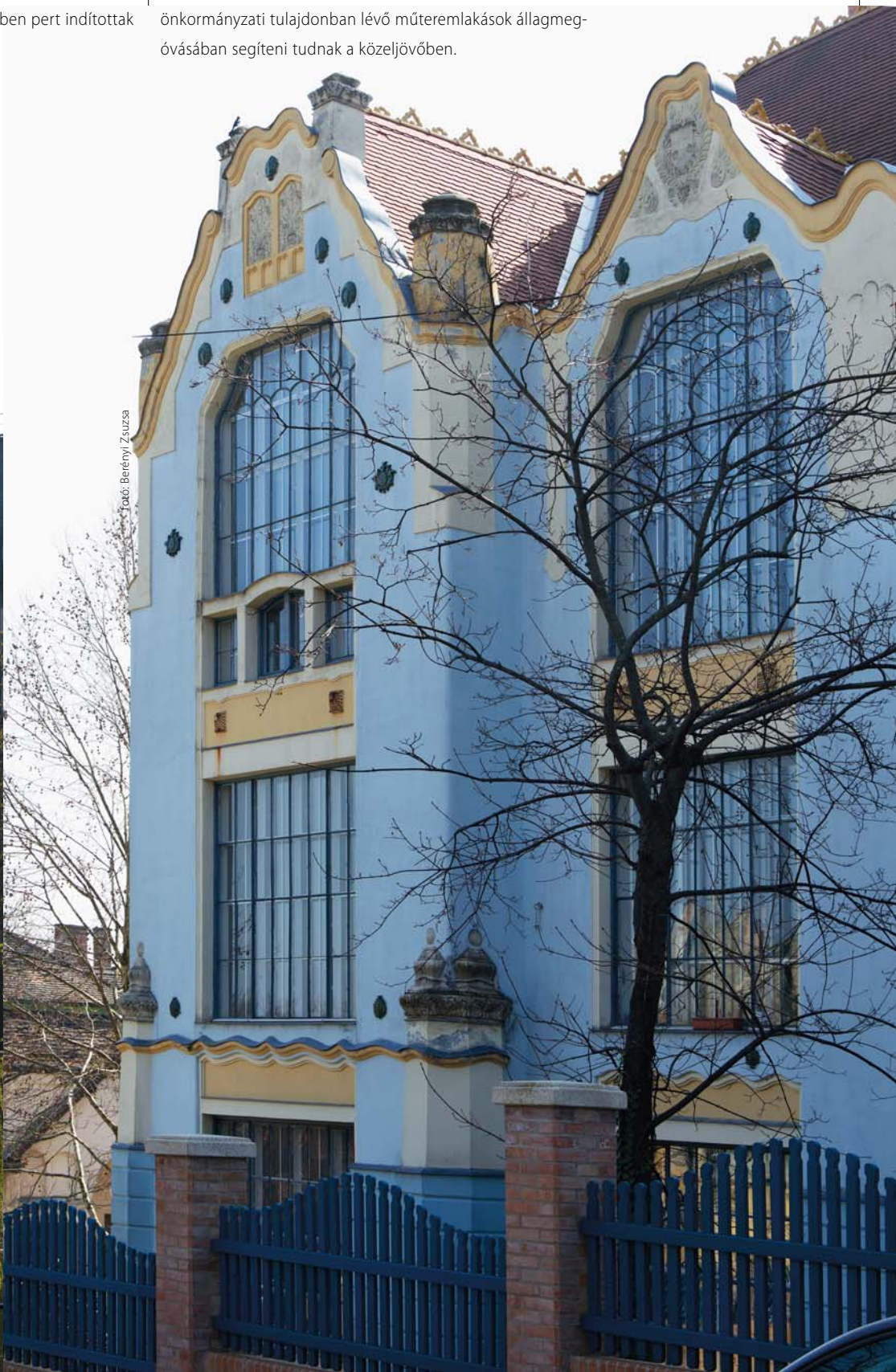
Ehelyett találkoztunk viszont barátságtalan önkormányzati lépésekkel, a bérleti díj drasztikus emelésének eseteivel az V. kerületben. Mintegy húsz régi bérlőnek, köztük Munkácsy- és Kossuth-díjas művészeknek gyűlt meg a baja a belvárosi önkormányzattal, mert az eddig megállapított kedvezményes bérleti díjukat az V. kerület egyoldalú döntéssel a többszörösére emelte. Az érintettek közül többen pert indítottak az önkormányzat ellen.

Visszatérve a műteremlakások állapotára: égetően hiányzik a rendszer mögül a pénz az ingatlanok felújítására. Matiszlovics Tibor szerint évi körülbelül százmillióval működtethető lenne a rendszer. Így mindig fel lehetne újítani az évi

húsz megürülő műteremlakást és lassan, tizenöt-húsz év alatt az egész műtermi állomány megújulhatna.

Hóvári János, a MANK elnöke úgy látja, ehhez a minisztériumok közötti egyeztetésre volna szükség, főként a Belügyminisztérium és az Emberi Erőforrások Minisztériuma között, az önkormányzati törvény és a lakástörvény ugyanis e két állami szerv kezébe adja a megoldás kulcsát. A MANK az elmúlt időszakban mindent megtett azért, hogy a műteremlakások felújítási alapja létrejöjjön. Bízunk abban, hogy az önkormányzati tulajdonban lévő műteremlakások állagmegóvásában segíteni tudnak a közeljövőben.

Gellérthegy-i Műteremház,
Budapest, XI., Kelenhegyi út 12-14.

Fotó: Berényi Zsuzsa